

VĚSTNÍK

Praha 30. června 2014

Ročník VII., Číslo 6

VÝROČÍ

Od loňského července jste měli možnost sledovat v našem věstníku seriál, který právě dnes končí. Jeho cílem bylo si připomenout 100. výročí zahájení první světové války, jednoho z konfliktů, které dodnes ovlivňují naše dějiny. Přímým důsledkem bylo kromě jiného i vznik samostatného Československa. Státu, který si na začátku války jako samostatný představoval snad jen největší fantasta. Neúnavná práce našeho odboje a zejména neuvěřitelné výsledky našich legionářů dokázaly světu, že máme právo na vlastní právní existenci a nejsme jen nějakou pouhou národnostní enklávou Rakouska.

Evropa se mohla ocitnout ve válce kdykoli, vlastně už od roku 1910. Německo zbrojilo, Anglie a Francie postupně také, Rusko muselo přezbrojovat své zastaralé zbraně a utrácelo miliony rublů za pomoci půjček z Francie. Všichni věděli, že k válce dojde. Shodou náhod se místem světové události stalo hlavní město Bosny a Hercegoviny, Sarajevo. Oblast Srbska, Bosny, zkrátka Balkán byla vždy neklidnou částí Evropy s rozmanitostí kultur i náboženství. Pochopitelně, že velké státy měly své mocenské zájmy a v rámci mezistátních dohod stačila malá jiskra k zažehnutí konfliktu. Stačila drobná souhra okolností, že se dnes až divíme, že atentát mohl být vůbec spáchán. Ta malá jiskra, ke které došlo dopoledne v 10:50 hod. ovlivnila život milionů lidí na celém světě. První obětí války byla Žofie Chotková, která zemřela o deset minut později, František Ferdinand pak v 11:06 hod. Do Vídně se zpráva dostala přesně v pravé poledne. Co následovalo už známe. Těla byla převezena do Vídně, kde si ani ve smrti nemohli být manželé rovni a jejich katafalk tomu odpovídal. Dvacetiletý Gavrillo Princip byl zadržen a spolu s dalšími v říjnu 1914 odsouzen k maximálnímu trestu 20 let vězení. Jako nezletilý nemohl dostat trest smrti. Po třech týdnech předalo Rakousko Srbsku nótu o deseti bodech, kterou nemohlo přijmout. Měsíc po atentátu, 28. července 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku.

Uzavřené dohody rozpoutaly následně jednotlivé vypovídání válečného stavu 16 států. Konec přišel 11. listopadu 1918, kdy bylo na západní frontě podepsáno příměří. Na jejím konci zůstalo 9.911.000 mrtvých, 21.219.500 zraněných a 7.750.000 pohřešovaných osob.

Španělská chřipka si v letech 1918-1920 vyžádala odhadem 20-50 milionů obětí. Tedy víc než I. světová válka. Přesto se lidstvo nepoučilo ani z války, ani z epidemie.

Praha, 30. června 2014

Na území Bosny a Hercegoviny a obsazeného Srbska, které zaniklo, používala Rakousko-uherská armáda poštovní známky C. a K. vojenské pošty. K třetímu výročí vydala pošta tři známky s motivem Sarajeva, následníka trůnu a také společný portrét Františka Ferdinanda d'Este a Žofie Chotkové, vévodkyně z Hohenbergu. Důvodem proč tomu bylo až v roce 1917 bylo to, že za života Františka Josefa I. nepřípadala jakákoliv zmínka o vévodkyni v úvahu. Atentát považoval až do konce svého života za Boží trest za morganatický sňatek, který schválil. Až s nástupem císaře Karla I., který byl s rodinou arcivévodů v přátelském vztahu, mohla známka vyjít.

František Ferdinand d'Este (1863-1914)

Generál Heliodor Píka (1897-1949)

Výročí atentátu je významným výročím, ale není jediným, které připadá na červen. Na 3. června připadá 90. výročí smrti spisovatele Franze Kafky. Na 6. června připadá 70 let od vylodění spojenců v Normandii, kde se vylodilo 155.000 vojáků, jen na pláži Omaha padlo během bojů 3.000 z nich.

Všechny dnes zmíněné události jsou bohužel spojeny se smrtí. Také na 21. června 1949 připadá 65. výročí první justiční vraždy v Československu. Obětí byl generál Heliodor Píka zatčený 5. května 1948 odsouzený ve zmanipulovaném procesu k trestu smrti oběšením. Začala tak éra politických procesů proti všem nepřátelům nového režimu, ale nejen těm.

Masový vrah Klement Gottwald podepsal během své vlády z politických důvodů 191 rozsudků smrti. Jeho nástupce Antonín Zápotocký jen „pouhých“ 47 rozsudků. V roce 1960-1962 bylo propuštěno z vězení na základě amnestií celkem 8.121 politických vězňů. Kolik se jich propuštění vůbec nedožilo a kolik si dál odpykávalo trest.... Po první světové válce se lidstvo nepoučilo. Poučíme se dnes my z naší vlastní minulosti?.

ZPRACOVÁNÍ SBÍREK

Muzeum mám řadu sbírkových fondů, které se postupně doplňují či se v nich zpřesňují údaje k jednotlivým exponátům. S tímto faktem Vás občas seznamujeme, jak při představování nových přírůstků, tak občas při sdělení statistických údajů. Po letech třídění a zpracovávání se nám podařilo dokončit evidenci naší nejrozsáhlejší sbírky. Tedy, to že sbírka AA (firemní účty a dopisní papíry ČSR) je největší, vyplynulo až z dopisování jednotlivých exponátů, protože do té doby na největší sbírku aspirovala sbírka T s pohlednicemi průmyslových objektů.

Sbírka AA měla při svém zahájení v roce 2003 asi 2.300 exponátů a do roku 2007 se dostala až na 9.635 ks. Oněch sedm let se však do sbírky prakticky nedopisovalo a mezitím jsme jí v muzeu také několikrát stěhovali. Výsledkem bylo, že se kupila hromada nových přírůstků, jejich získávání se nezastavilo, ba právě naopak. Několik sběratelů a institucí projevilo v mezidobí zájem některé z kusů ze sbírky vidět, jenže nové přírůstky nebyly zpracovány a problém narůstal o to víc, protože nešlo v hromadě vůbec hledat. Proto se už v roce 2011 začalo s generální inventurou a tříděním. Bylo třeba všechny části seřadit abecedně a jednotlivé shodné kusy porovnat a vytřídit dublety. S velkou péčí se ujala zpracování sbírky naše kolegyně, ale radostná událost v jejím životě jí odvelela k mateřským povinnostem a sbírka zůstala nedokončena. Většina byla připravena, ale zůstávala nejdůležitější část, jednotlivé kusy porovnat a zejména zapsat do evidence. S tím se začalo na podzim loňského roku a teprve letos v červnu se podařilo vše dotáhnout do stávajícího stavu. Výsledkem je, že aktuálně k 30. červnu 2014 má sbírka 14.391 exponátů, což představuje téměř pětinu všech sbírkových předmětů.

Z uvedeného počtu je doposud plně zpracováno a naskenováno 925 ks, tedy 6,43%. Ostatní kusy jsou zatím jen hrubě zaevidovány a k jejich popisu, místy restaurování a hlavně digitalizaci zůstává ještě dlouhá cesta. Protože naše webové stránky prezentují zejména svým obrazem, rozhodli jsme se, že provedeme prozatím pouze tzv. pracovní fotografování, tedy každý kus nafotíme tak, aby byla hrubě zachycena jeho podoba. Teprve posléze budeme jednotlivé kusy pečlivě skenovat a detailně zpracovávat. Tento postup bude určitě přínosnější a rychlejší, ale neočekávejte výsledek z řádu dní nebo týdnu. Ono přece jen nafotit tisíce fotek, poté je popsat, zmenšit na publikovanou velikost nebude zase tak rychlé, ale přece jen by jste se výsledků měli dočkat řádově do konce roku.

Co vlastně sbírka obsahuje?. Tedy z území celého Československa obsahuje staré firemní dopisní papíry, tzv. hlavičky, účty a faktury, ale i firemní tiskoviny podobného charakteru, ne však přímo reklamní. Zatím nejstarší kusy patří do období let 1840-1850. Místopisně je nejvíce zastoupeno Hlavní město Praha s 5.627 ks, následuje Královéhradecký kraj s 1.401 ks, Středočeský kraj s 1.184 ks a Ústecký kraj s 1.038 ks. Naopak nejméně zastoupená je Podkarpatská Rus s pouhými 8 ks, následovaná Karlovarským krajem s 151 ks a Moravskoslezský kraj s 245 ks. Slovensko je zastoupeno 399 ks. Prozatím je neurčeno 41 ks, kdy je nejasný kraj. Jde např. o kusy, které mají domicil Lhota, Hůrky apod., kdy obcí s tímto názvem je víc v rozličných krajích. Podrobnějším zpracováním by se však i toto mělo podařit určit.

Oborově je nejvíce zastoupený „Obchod“ s 1.512 ks. Ten se však ještě bude pravděpodobně dělit na obchod v malém, tedy koloniály, obchodníky apod. a na dovoz a vývoz, tedy Zahraniční obchod. Nově byl zaveden obor velkoobchodu kde je 559 ks. Druhým největším oborem je kovodělný a strojírenský průmysl s 1.401 ks a potravinářský průmysl s 1.090 ks. Zde se vlastně řadí jak řezníci a uzenáři, tak pekaři nebo výrobci cukrovinek a možná, že tento obor podlehne dalšímu členění. Bohatě, s 994 ks je zastoupen obor textilního průmyslu a s 976 ks i bankovní obor. Naopak nejméně zastoupeným máme s pouhými 2 ks realitní kanceláře a developery, s 5 ks výpočetní techniku a telekomunikace. Následuje s 54 ks důlní a těžební průmysl a s 67 ks cukrovarnický průmysl. Opakem je třeba lihovarský, který má 504 ks, ale poměrně rozšířený obor pivovarů a sladoven máme zastoupený jen 83 ks. Tento fakt, jak u cukrovarů, tak pivovarů je dán poměrně malým výskytem takových kusů a také vysokým zájmem sběratelů mající dopad i na cenu takových předmětů. Přesto je celá sbírka velmi bohatým dokladem grafické vyspělosti našich tiskáren, ale i citu a kulturnosti firem, které si dané papíry objednávaly.

Mezi tím nepřeberným množstvím máme řadu unikátů a vzácných firem. Např. dopis z nově otevřeného hotelu Alcron s podpisem majitele Ing. Krofty, zvoucí osobně jistého továrníka k návštěvě svého nového hotelu z roku 1932. Rovněž tak kvitance platby Společnosti vlasteneckých přátel umění založené uměleckým spolkem pro Čechy z roku 1848 s podpisem

hraběte Nostice. Ve sbírce je také několik celých tiskových archů s několikanásobnou produkcí papírů.

Jedním z posledních přírůstků je originální návrh dopisního papíru pro firmu J. Nováka, tovární sklad zboží podšívkového a potřeb krejčovských sídlící v Praze ve Vodičkově ulici v domě zvaného u Štajgrů. Na místě tohoto domu byl v letech 1901-1902 postaven moderní secesní obchodní dům „U Nováků“, který je dodnes ozdobou Nového Města.

Přírozeně, sbírka obsahuje velké množství běžných účtů, které na první pohled nejsou graficky zajímavé, každý rád vidí ony dekorativní účty. Nicméně i grafika přelomu 30-40. let má svůj design a kouzlo a je svědkem své doby, stejně jako dnešní papíry, které chrlí naše laserové tiskárny.

Zkrátka sbírka obsahuje zajímavé předměty ze tří století, které Vám, byť v oné provizorní podobě snad brzo ukážeme na našem webu.

NOVINKY

Muzeum má za sebou šestý rok existence a pomalu se připravujeme na akce v druhé polovině roku. Přes rozličné naše aktivity se nám, byť někdy v menší míře, daří získávat nové a nové exponáty. Z nových přírůstků si Vám dovolueme ukázat podílový list Tiskového a nakladatelského družstva cirkve československé v Praze. Tento podíl není ani tak zajímavý graficky, jako jménem majitele. Prof. ThDr. Karel Farský byl římskokatolický reformistický kněz, vůdčí ideová osobnost a spoluzakladatel Církve československé husitské. Byl také jejím biskupem a prvním patriarchou. Zemřel v roce 1927.

Pro další dvě novinky zamíříme na Moravu. První je akcie Moravsko-slezské banky v Brně z roku 1911. U této banky se vyskytuje řada emisí, spíše mladších emisí, ale po dlouhých letech se nám podařilo získat vůbec první zakladatelskou emisi.

Třetí dnešní novinkou je jeden z řady dluhopisů vydaných Moravsko-slezskými elektrárnami a.s. v Moravské Ostravě. Tento dluhopis patří do graficky zdařilých návrhů a patří spolu s akciemi firmy k dílu stejného autora. Firma vznikla v roce 1920 a první dvě emise akcií vyrobila Litografie Bilík a spol. v Brně. Třetí emise akcií z roku 1922 už vytiskla kolínská J.L.Bayer a.s. a v krátké době vyrobila i tuto I. emisi dluhopisů datovaných 1. ledna 1923. Zajímavé je, že další emise už tiskla opět firma Bilík v Brně. Takže emise z poloviny 20. let patří k pracím kolínské tiskárny a dají se přičíst na vrub konkurenční boje.

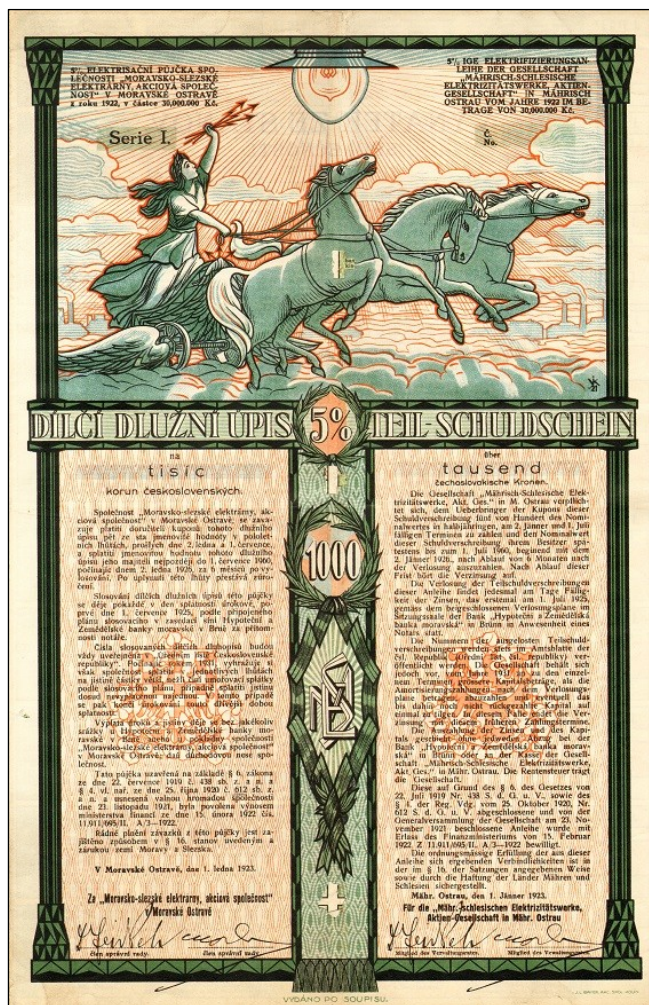
S dalšími novinkami Vás seznámíme zase v příštích číslech našeho věstníku. Mezitím zase přineseme nový článek.

A2361 – Podílní list Tiskového a nakladatelského družstva cirkve československé v Praze na 1.000 Kč vydáný 1. 5. 1924 v Praze

A2367 – Akcie Moravsko-slezské banky v Brně, I. emise na 400 K vydaná v Brně 12. 1. 1911, tisk UNIE v Praze

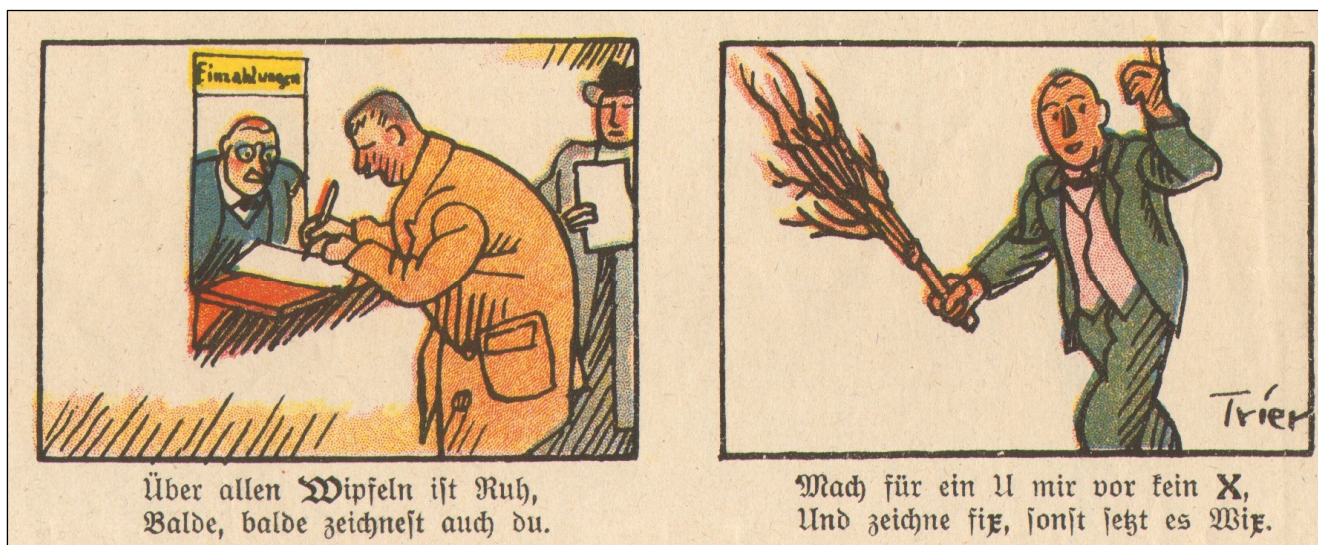

A2369 – 5% Dluhopis Moravsko-slezských elektráren a.s. vydaný v Moravské Ostravě 1. 1. 1923 na 1.000 Kč, tisk J. L. Bayer

Před 100 lety byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Rakouská vláda předložila Srbské vládě desetibodový program, který Srbsko nemohlo přijmout, protože by to vedlo k zániku jeho samostatnosti. Přesně měsíc po atentátu a uplynutí doby ultimata, 28. července 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku válku. Na základě dohod začala série událostí, která zatahla většinu evropských zemí do konfliktu, později nazvaného 1. světová válka.

Po celý rok, jste mohli v našem seriálu vidět rozfázovaný plakát s válečnou abecedou směřující k podpoře válečné půjčky. Válka znamenala pro každou z bojujících stran nejen obrovské lidské a materiální škody, ale zejména obrovskou potřebu financovat válečné operace. K tomu účelu se otevřela státní pokladna a začalo vydávání válečných půjček. Ani Rakousko-Uhersko nezůstalo pozadu a už 1. listopadu 1914 vydává první z osmi válečných půjček. V průběhu války bylo vydáno nespočet propagačních materiálů, které měly přesvědčit obyvatele, aby podporovali válečné úsilí a kupovali válečné dluhopisy. Z našich sbírkových fondů jsme vybrali právě tento plakát, který na řadě míst útočí na lidskou povahu, zejména na strunu nacionalistickou, vlastně až doslova šovinistickou. Není divu, že miliony nadšených dobrovolníků, kteří se v roce 1914 hnali do armády, ztratili nejen ideje, ale mnohdy i zdraví nebo dokonce život. V povaze člověka je se s danou situací vyrovnat a nejlépe tak, že se najde viník, který za všechno může. Taková situace, podpořená navíc poválečným nedostatkem vedla zákonitě k tomu, že se objevili skupinky lidí, kteří říkali přesně ta slova, jenž ostatní chtěli slyšet. Jedním z takových demagogů a fanatiků byl i Adolf Hitler, ale to už je jiná válka a příběh pro jiný seriál někdy v budoucnu.

Dnes najdete pro sestavení plakátu válečné abecedy písmena W a X a současně i Y a Z, které již obrázek nemělo.

W – Nad všemi vršky stromů je klid, brzo, brzo upisuj i ty.

X – Dělej U a žádné X, pevně upisuj jinak bude Wix.

Něco málo na vysvětlenou. Plakát je z roku 1917, kdy už síly Německa i Rakouska byly značně vyčerpané. Ve druhé světové válce měl Hitler „schovanou“ zázračnou zbraň, která na poslední chvíli válku vyhraje. V první válce stačilo namluvit lidem méně. Že je vítězství na dosah, už brzy bude po všem, tak podpořte na poslední chvíli půjčku i Vy. Jak víte, každý verš měl podporovat snahu o upisování válečné půjčky.

Druhý verš je významově o dost složitější, zejména výrazy U a X. Vychází z fráze „někdo X na U“, která znamená předstírání, že se jeden mýlí nebo někdo podvádí. Původ vychází z psaných římských číslic, tedy nejde o písmena, ale čísla. Písmeno V je číslice 5, ze které se však protažením tahů dá udělat X, tedy desítka. Písmeno U v latince nebylo a tak vysvětluje dnešní formu, která z něj vychází. Tento trik s čísly je často přičítán manipulaci s účty lichvářů a hostinských. Ve významu plakátu se jedná o to, nenamlouvat si, aby nedošlo k záměnám údajů. Myšleno nevěř protivníkům, jen našim číslicím a pevně upisuj nebo bude „Wix“ tedy mazec či výprask, což podporuje i muž s metlou v ruce. Jak válka dopadla už víme.